

معاونت آموزشی

کارگروه اعتلای اخلاق حرفه ای و ارزش های آکادمیک

کمیته رصد ارزش ها

تاریخ: شهریور ۱۳۹۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عناوین

۴	معرفی کمیته
۵	مقدمه
۹	هدف کلی
۹	اهداف اختصاصی
۱۲	مراحل اجرای طرح ارتقاء

کمیته: رصد ارزش ها

کارگروه: اعتلای اخلاق حرفه ای و ارزش های آکادمیک

رئیس کارگروه: دکتر محمد علی جوادی

اعضای کمیته: خانم دکتر شبنم بزمی - آقای دکتر مهرزاد کیانی - آقای دکتر سید علی انجو

دبیر کمیته: دکتر لیلا افشار

مقدمه:

هر نظام آموزشی و از جمله نظام آموزش پزشکی نیازمند تبیین مبانی اخلاقی است که خود برگرفته از ارزش های بنیادین تعریف شده یا مفروضی است. از سوی دیگر، اصطلاح "ارزش" و ترکیبات آن در عین حال که در علوم اجتماعی و انسانی در حد وسیعی مورد استفاده قرار می گیرد، از معنای واضحی برخوردار نیست. گرچه همواره به نشانه نوعی شایستگی بکار می رود. با توجه به مفاهیم متعدد، کاربرد وسیع و اهمیتی که این واژه در نظام های فکری دارد، ارائه تعریفی دقیق از آن، از الزامات تبیین مبانی هر نظام آموزشی و از جمله نظام آموزش پزشکی است.

در واقع سخن گفتن از ارزشها، پرسش از باید است. در معنایی محدود "ارزش" اموری را شامل می شود که اصطلاحاتی مانند خوب، مطلوب و یا شایسته بر آنها حمل می شود و در معنای وسیع تر همه انواع فضیلت، زیبایی، حقیقت و حتی قداست را دربر می گیرد. در وسیع ترین کاربرد خود واژه «ارزش» اسم عام برای همه انواع محمول های انتقادی است و در کاربرد محدودتر می تواند تنها شامل قضایایی شود که در حوزه اخلاق مطرحند، این قضایا شامل تعابیری مانند درست و نادرست، فضیلت و رذیلت، خوب و بد، و ... است. در این صورت نظریه ارزش یا ارزش شناسی بخشی از فلسفه اخلاق خواهد بود.

گاهی ارزش یک امر، به فایده یا فایده بخشی آن برای یک هدف است، این ارزش عارضی^۱، ارزشی ابزاری و یا خوب بودن به عنوان وسیله دستیابی به امر مطلوب یا خوب است. گاهی نیز ارزش به معنای ارزش اصیل یا درون ذات^۲ تعریف می شود، مانند ارزش زیبایی شناختی یک اثر هنری این نوع از ارزش ثابت و فارغ از زمینه^۳ بوده و ارزشی است که یک چیز به دلیل نفس ذات خود از آن برخوردار است. گاه ارزش امری ذاتی^۴ است که به معنای خوب یا مطلوب بودن به عنوان یک غایت و هدف است، چنین شکلی از ارزش وابسته به زمینه خواهد بود.

گرچه تعاریف و تقسیم بندی های دیگری نیز برای ارزش مطرحند اما آنچه که در یک نظام آموزشی دارای اهمیت است، تعریفی است که از ماهیت ارزش در آن حوزه، مثلاً آموزش پزشکی، بدست خواهیم داد. به عنوان مثال، در حوزه پزشکی و آموزش پزشکی، سلامت یک ارزش فارغ از زمینه است که همه انسانها با هر موقعیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، دینی و .. به صرف انسان بودن آن را یک ارزش و مطلوب تلقی می کنند، بنابراین همه آنچه که برای دستیابی به این ارزش ذاتی به نحو مطلوبی بکار گرفته می شود دارای ارزش ابزاری خواهد بود. از آن جمله می توان از نظام آموزش پزشکی نام برد که به واسطه وسیله ای برای تامین امر مطلوب «سلامت» بودن، دارای ارزش ابزاری است. بدان معنا که بایستی از همه ظرفیت های نظام آموزشی و در همه سطوح آن، برای تامین سلامت همه افراد جامعه استفاده کرد. در اینجا می توان از نظریه های اخلاق هنجاری^۵ (به عنوان سطحی از اخلاق که از باید و نباید اخلاقی سخن می گوید) بهره گرفت تا نحوه دستیابی به این ارزش (سلامت) را مشخص نمایند.

(در اخلاق هنجاری باید حداقل در پی پاسخ به سه دسته سوال اساسی باشیم و نوع پاسخ به این سوال ها، نظام های اخلاقی گوناگون را شکل می دهد. بنابراین یک نظام اخلاق محور، با ارزش های اخلاقی حاکم بر آن، حداقل بایستی به سه موضوع بپردازد.

^۱ Extrinsic

^۲ Inherent

^۳ context

^۴ Intrinsic

^۵ Normative

در دسته اول از این مباحث تمرکز بر «عمل» است. سوال اصلی که در اینجا باید پاسخ داده شود این است که چه اصل یا اصولی یک عمل را به لحاظ اخلاقی ارزشمند می کنند.

در پاسخ به این سوال مجموعه ای از اصول گوناگون اخلاقی مطرح شده که در حوزه آموزش پزشکی به عنوان مثال، می توان از اصل احترام به کرامت انسانها و اصل عدالت نام برد. این دسته از نظام های اخلاقی تحت عنوان اخلاق و وظیفه گرا^۶ طبقه بندی می شوند.

در دومین دسته از مباحث مطرح تمرکز بر نتایج حاصل از یک عمل است. در واقع سوالی که در اینجا باید پاسخ داده شود این است که چه نتایجی خوب یا دارای ارزش اخلاقی تلقی می شوند؟ در اینجا نیز ما در پاسخ با مجموعه ای از امور یا نتایج ارزشمند مواجه خواهیم بود. روشن است که مهم ترین ارزش ذاتی این حوزه تامین سلامتی است. و ارزش های ابزاری شامل شیوه های سیاست گذاری و برنامه ریزی اند که پیامد مطلوب آموزشی را به منظور دستیابی به سلامت، مدنظر داشته باشند. این نظام های اخلاقی را پیامدگرا^۷ می نامیم.

دسته سوم از نظام های اخلاقی فضیلت گرا^۸ نامیده می شوند. فضایل بجای تمرکز بر ویژگی های یک عمل، بر شخصیت و منش افرادی که انجام دهنده آن کار (کنش گران^۹) هستند اشاره می کنند. بنابراین چنانچه عدالت یک اصل ناظر به اعمال باشد، عادل بودن افراد نشانه فضیلت آنها خواهد بود.

مجموعه این تعاریف بدان معناست که اخلاق هنجاری در پی یافتن اصول اخلاقی، پیامدهای ارزشمند به لحاظ اخلاقی و ویژگی های مثبت یا فضایل شخصیتی است. بسته به موقعیتی که در آن قرار می گیریم هر یک از این سه جنبه می تواند مهم تلقی شود و بنابراین در یک نظام جامع، تلفیقی ساختاریافته از این سه دسته ارزش اخلاقی، محوریت اخلاق را تضمین می کند.

^۶ Deontologist
^۷ consequentialist
^۸ Virtue Ethics
^۹ Agent

بر همین اساس در نظام آموزش پزشکی، اخلاق و وظیفه‌گرا اصول و قواعد اخلاقی و وظائف و مسئولیت‌های منطبق بر آن را تعریف می‌کند. در اینجا امر اخلاقی پسندیده، رعایت اصول عدالت و احترام به انسان‌ها و بر همین اساس مواجهه عادلانه با آنهاست. این منظر با توجه به وظائف و مسئولیت‌های فراگیر (دانشجو)، آموزش‌دهنده (استاد) و مدیران نظام آموزشی، راهنماهای عملی را فراهم می‌نماید. این راهنماها شامل تدوین صلاحیت‌های حرفه‌ای و اخلاقی دانشجویان، فارغ‌التحصیلان و اساتید و تدوین کدها اخلاقی و حرفه‌ای مدیریتی، آموزشی، پژوهشی و مراقبت‌های بالینی خواهد بود.

از سوی دیگر اخلاقیات پیامد گرایانه بایستی ضمن تعریف پیامد غائی مطلوب و همچنین پیامد آموزشی مورد انتظار^{۱۰} در پی این باشد که شرایط و محیط آموزشی به نحوی شکل گیرد که بتواند بهترین نتیجه ممکن از هدف آموزشی فراهم شود. این امر می‌تواند شامل تدوین سیاست‌ها، طراحی برنامه‌ها و سازوکار مدیریتی لازم برای توسعه، تقویت و نحوه ارزیابی صلاحیت‌های و ویژگی‌های تعریف شده باشد. بدیهی است که سیاست‌ها بایستی در سطح نظام آموزشی تدوین شوند در حالیکه طراحی برنامه‌ها و شیوه‌مدیریت آنها در سطح موسسه آموزشی قابل اجراست. و نهایتاً اخلاق فضیلت‌گرا که همبستگی زیادی با مفهوم آموزش به معنای رشد و تعالی فردی دارد، درباره ویژگی‌های شخصیتی مطلوب و فضایل فراگیر و مدرس، راهنمای عملی بدست می‌دهد. که تدوین ویژگی‌ها و منش حرفه‌ای مورد انتظار محصول آن خواهد بود. ویژگی‌هایی که در طراحی برنامه آموزشی، فراهم کردن محیط آموزشی مناسب و در فرایند یاددهی و یادگیری چه در کوریکولوم رسمی و چه کوریکولوم پنهان، بایستی مدنظر باشند.

بنابراین چنانچه هدف از تحول در نظام آموزش پزشکی، طراحی نظام آموزشی‌ای باشد که ارزش‌های اخلاقی در کانون آن قرار گیرند، بایستی از دستگاه‌های اخلاق‌هنجاری و ترکیب آنها به صورتی مناسب استفاده کرد. بدیهی است که تبیین مسئولیت‌ها و وظائف و ترکیب آن با پیامد مورد انتظار میتواند سیاست‌ها و قواعد آموزشی را در یک سازوکار اخلاقی شکل دهد. همچنین همین مسئولیت‌ها و وظائف در ترکیب با فضایل اخلاقی و منش مورد انتظار از دانشجو و استاد، در واقع شکل‌دهنده ارزش‌های اخلاقی حاکم بر ارتباطات آموزشی خواهند بود. و نهایتاً پیامد

^{۱۰} Competencies

آموزشی مورد انتظار (هدف آموزشی) و رشد و تعالی شخصیتی افراد در فرآیند آموزش، منجر به رسیدن به بهترین پیامد آموزشی در یک نظام آموزشی اخلاق مدار خواهد شد. پیامدی که در حین دستیابی به مهارت های مورد انتظار برای تامین اهداف نظام سلامت، منجر به تعالی فردی هر یک از دست اندر کاران این حوزه نیز بشود.

هدف کلی:

تبیین ارزش های اخلاقی حاکم بر ارتباطات آموزشی و رشد و تعالی شخصیتی افراد در حین فرآیند آموزش از راه دستیابی به صلاحیت های اخلاقی و حرفه ای برای تأمین اهداف نظام سلامت؛

اهداف اختصاصی:

تدوین برنامه مدون آموزش اخلاق پزشکی به صورت تم طولی

برگزاری دوره فلوشیپ اخلاق پزشکی

برگزاری کارگاه های مرتبط

عقد تفاهم نامه

تدوین درسنامه

اقدامات انجام شده :

هدف اختصاصی یک

۱. درس اخلاق پزشکی

۲. دروس انتخابی اخلاق بالینی و اخلاق در پژوهش

۳. طراحی تم طولی

۴. پیشنهاد گرایش اخلاق پزشکی

تدوین برنامه مدون آموزش اخلاق پزشکی به صورت تم طولی

کلیات برنامه پیشنهادی بر اساس فازهای برنامه اصلاحات به شکل زیر می باشد:

- در فاز ۱ علوم پایه: تعریف و اهمیت پزشکی، اخلاق در تعاملات درمانی و احترام به انسان و جسمش
- در فاز ۲ مقدمات علوم بالینی:
- مبانی و اصول اخلاق پزشکی، ارتباط اخلاق و قانون و فقه، ارتباط پزشک و بیمار، اخلاق در پژوهش
- فاز ۳ علوم بالینی کارآموزی:
- موضوعات اخلاق پزشکی در بخش های مختلف مبتنی بر موارد واقعی و تجربه بالینی فراگیر
- بخش زنان: ملاحظات اخلاقی آغاز حیات، سقط جنین و درمان های ناباروری
- بخش داخلی: ملاحظات اخلاقی در ارتقاء سلامت، تعارض منافع...
- بخش عفونی: ملاحظات اخلاقی در بیماری واگیردار، رازپوشی و **duty to warn**، ملاحظات اخلاقی در اپیدمی ها و ...
- بخش نورولوژی: ملاحظات اخلاقی پایان حیات، مرگ مغزی
- بخش های جراحی: نحوه گفتن خبر بد...
- فاز ۴ تجربه بالینی:
- پروفشنالیسم و تعهدات حرفه ای

هدف اختصاصی ۲:

- نیازسنجی دوره فلوشیپ اخلاق بالینی
- مکاتبات لازم با وزارت متبوع
- پیگیری تصویب در وزارت متبوع
- آمادگی برگزاری دوره از مهر ۹۷

هدف اختصاصی ۳:

- ۲۶ عنوان کارگاه در سال ۹۶ در سطوح مختلف
- Clinico-Ethical Conference
- کارگاه توانمندسازی اساتید
- کارگاه اخلاق و مهارت های ارتباطی برای گروه های پرستاری
- آموزش ضمن خدمت کارکنان در خصوص اخلاق حرفه ای و مهارت های پایه ارتباطی

هدف اختصاصی ۴:

- عقد تفاهم نامه در سطح ملی
- دانشگاه علوم پزشکی ایران
- دانشگاه علوم پزشکی شیراز
- دانشگاه علوم پزشکی شاهد
- در سطح بین المللی

- هماهنگی با معاونت بین الملل
- اعلام آمادگی برای برگزاری دوره های کوتاه مدت اخلاق پزشکی برای اعضاء هیئت علمی دانشگاه های منطقه با توجه به مبانی مشترک دینی و فرهنگی

هدف اختصاصی ۵:

- تدوین درسنامه دوره پزشکی عمومی
- طراحی چهارچوب کلی منطبق با درسنامه های برنامه اصلاحات
- تعیین سرفصل ها
- تدوین محتوی
- تهیه فصل پروفشنالیسم درسنامه مهارت های ارتباطی

مراحل اجرای طرح ارتقاء اخلاق و منش حرفه ای در دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

- الف- مراحل اول:
- مدت اجراء : شش ماه
- ۱- فعالیت های ترویجی:
- ۱-۱- تهیه بروشور، پوستر، پمفلت و نصب اطلاعیه
- ۱-۲- تهیه فیلم های آموزشی

۳-۱- جلسه توجیهی برای روسای دانشکده‌ها، مدیران گروه‌های پایه و بالینی، روسای مراکز تحقیقاتی و

مدیران ستادی و روسای بیمارستانها جهت نمایان ساختن و نهادینه نمودن توجه به ارزشهای

اخلاقی در حرفه پزشکی

۴-۱- ارایه راهنمای اولیه اخلاق و منش حرفه‌ای دانشگاه

۵-۱- درج و طرح موضوع اخلاق و منش حرفه‌ای بصورت مستمر در سایت و نشریه داخلی دانشگاه

۶-۱- تاکید بر اهمیت موضوع در سخنرانی‌ها، مناسبت‌ها و جلسات داخلی دانشگاه توسط رئیس محترم

دانشگاه، معاونین و مدیران محترم

۷-۱- نصب پیامهای اخلاقی در مکانهای مناسب و ارسال پیامک‌های حاوی نکات اخلاقی به جمعیت

هدف

۲- مطالعه و بررسی متون به منظور طراحی شیوه نامه جامع رفتار حرفه‌ای دانشگاه بر اساس اسناد

بالادستی داخلی و نیز منابع معتبر خارجی

۳- مطالعه و بررسی متون به منظور طراحی شیوه آموزش چگونگی مراعات رفتار حرفه‌ای دانشگاه بر

اساس، موازین آموزشی دانشگاه، اسناد بالادستی داخلی و نیز منابع علمی معتبر خارجی

۴- طراحی و تهیه شیوه نامه جامع رفتار و منش حرفه‌ای دانشگاه

۵- مطالعه و اقدام در جهت طراحی آیین نامه داخلی دانشگاه به منظور پایش و ارزشیابی چگونگی رفتار

حرفه‌ای

ب- مرحله دوم- اجرای آزمایشی طرح در مراکز منتخب

مدت اجراء: شش ماه

اجرای طرح بصورت آزمایشی در یک دانشکده (در مقطع علوم پایه و غیر بالینی) دو مرکز آموزشی درمانی و دو مرکز پژوهشی منتخب دانشگاه، شامل:

۱- اجرای کلاسها و کارگاههای آموزشی اخلاق و تعهد حرفه‌ای برای اساتید

= -۲ = برای دستیاران

= -۳ = برای دانشجویان

= -۴ = برای کارکنان اداری ذیربط

= -۵ = برای مدیران

۶- اصلاح برنامه آموزشی اخلاق و شیوه‌ارایه آن در مقطع دانشجویی مبتنی بر اخلاق حرفه‌ای و کاربردی

۷- کاربست شیوه‌ی پایش، ارزشیابی و نمره‌دهی اخلاق و منش حرفه‌ای و رعایت مبانی و پوشش حرفه‌ای در ارزشیابی دانشجویی و هیات علمی

۸- تداوم فعالیت‌های ترویجی بند الف

۹- بازبینی چگونگی اجرای طرح در مراکز منتخب در پایان دوره‌ی اجرایی آموزشی و باز طراحی نهایی آیین‌نامه داخلی و شیوه‌پایش و ارزشیابی

ج- اجرای فراگیر طرح ساماندهی ارتقاء اخلاق و منش حرفه‌ای در سطح دانشگاه:

توجه مستمر و الزامی به اصول و مبانی اخلاق حرفه‌ای، اخلاق سازمانی و منش حرفه‌ای در دانشگاه، قایل شدن پیوست اخلاقی برای فعالیت‌های آموزشی، بهداشتی درمانی و اجرایی در مجموعه‌ی دانشگاه از طریق:

۱- اجرای نظام‌مند آموزش اخلاق و منش حرفه‌ای در رده‌های گوناگون آموزشی و اداری دانشگاه

۲- اجرای مستمر و پیگیر امر پایش اخلاق و منش حرفه‌ای در دانشگاه

۳- اجرای سامانه هماهنگ ارزشیابی عملکرد دانشجویان، اساتید و کارکنان در حوزه اخلاق و منش

حرفه‌ای